

Konsekvensanalys kriterier för en hållbar foderanvändning

1. 100 % av foderstaten ska vara svenskodlad

Verifieringskrav

- a) Kravet kan antingen uppfyllas genom egen eller närliggande foderproduktion eller genom att välja en godkänd foderleverantör.
- b) Dokumentation som styrker detta ska kunna uppvisas.

Ett krav på 100 % svenskodlat innebär en del problem. I nötkötts- och lammproduktion är det möjligt att tillgodose djurens näringsbehov med enbart svenska fodermedel om mineralfoder, vitaminer och salt undantas från kravet. Men det kan innebära att fodret blir dyrare. Mjölknäring och foder till kalvar under två månader som är producerat enbart på svenska råvaror går inte att få tag på.

I grisproduktion går det att komponera helsvenska foderstater till slaktgrisar om mineralfoder, vitaminer och syntetiska aminosyror undantas från kravet men det är svårare eller omöjligt till sugor och smågrisar. Ett suggfoder med enbart svenska råvaror skulle kunna innebära problem med aptit och fertilitet hos djuren och ett smågrisfoder skulle troligtvis innebära en ökad sjuklighet. Kravet skulle innebära att fodret blev dyrare. Rapsmjöl skulle troligtvis inte kunna användas i foder eftersom allt rapsmjöl som produceras i Sverige blir till fodermedlet Expro som används till nötkreatur. Många biprodukter som vetefodermjöl och drank kan härstamma från importerad råvara och därför bör biprodukter undantas från kravet. Det kan dock bli ett problem att definiera vad en biprodukt är, är t.ex. rapsmjöl en biprodukt eller foderråvara?

Det är fullt möjligt att ställa krav på att allt grovfoder och spannmål som används är svenskodlat då detta redan är fallet för de allra flesta. För grisproduktionen skulle detta innebära att ett krav på 80-85 % svenskodlat är fullt rimligt.

Det är tveksamt om detta kriterium har några fördelar ur miljösynpunkt. Svenskodlat behöver inte vara detsamma som närodlat eftersom foder från Finland, Danmark och Norge i praktiken kan ha transporterats ett kortare avstånd än foder från Sverige. I Norrland skulle kriteriet kunna innebära stora problem då det inte är möjligt att producera allt sitt eget foder eller köpa allt från närliggande gårdar p.g.a. odlingsförutsättningarna. Det skulle då behöva finnas foderblandningar på marknaden som består av enbart svenska råvaror. Kriteriet utesluter visserligen fodermedel med stor miljöpåverkan som sojamjöl och palmkärnexpeller men det finns andra kriterier som kan ställas för att säkerställa detta.

2. All spannmål som används i djurens foder ska vara svenskodlad.

Verifieringskrav

- a) Kravet kan antingen uppfyllas genom egen eller närliggande foderproduktion eller genom att välja en godkänd foderleverantör.
- b) Dokumentation som styrker detta ska kunna uppvisas.

Praktiskt taget all foderspannmål som används idag är svenskodlad så kriteriet skulle troligtvis inte innebära några problem i de flesta fall. Men det kan finnas enstaka producenter som finns nära landets gränser som köper in spannmål från andra länder, då kan kravet omöjliggöra ett fortsatt samarbete som kanske innebär kortare fodertransporter än om spannmålen skulle köpas från en producent eller foderföretag i Sverige. Kriteriet skulle antagligen inte innebära några miljö fördelar då import av spannmål är ovanligt.

3. Andelen foder som kan produceras på gården eller i samverkan med närliggande växtodlingsgårdar ska vara minst 70 %

Verifieringskrav

- a) Företaget ska redovisa skördemängder och förbrukad mängd foder. Den totala vikten i torrsubstans av den skördade mängden grödor på gården ska vara minst 70 % av den förbrukade mängden foder.

Detta är ett lätt krav att leva upp till på gårdar med nötkreatur och får i slättbygder där odling av spannmål är möjlig. I Norrland där det knappt odlas spannmål är det däremot ett mycket svårt krav att leva upp till om produktionen inte är väldigt extensiv. Ett rimligt krav är att allt grovfoder som produceras ska vara odlat på den egna gården eller en närliggande gård. Ofta vet man inte heller exakta mängder som odlas och utfodras på gården. Det är dessutom skillnad på producerad mängd och utfodrad mängd eftersom förluster sker i foderkedjan.

De flesta lite större gårdar med nötkreatur eller får odlar redan sitt eget grovfoder vilket skulle innebära att ett kriterium om enbart egenproducerat grovfoder inte skulle innebära någon miljöförbättring. Men det signalerar vikten av ett kretslopps jordbruk och samarbete mellan närliggande gårdar.

För grisproducenter skulle detta bli ett krav som går att uppfylla i slättbygderna i mellersta Sverige men vara omöjligt i Norrland. I Skåne används mycket färdigfoder vilket gör att producenterna inte har tillräcklig utrustning för att producera och blanda eget foder på gården, det kan därför vara ett svåruppfyllt krav där. Används biprodukter bör i så fall dessa få räknas med i de 70 %. Kravet skulle innebära en förbättring för miljön men är praktiskt svårt att genomföra.

4. Importerad soja och/eller palmkärneprodukter får inte ingå i foder som ges till djur som ingår i certifieringen

Verifieringskrav

- a) Dokumentation som styrker detta ska kunna uppvisas.

Ersättning av soja och palmkärnexpeller med andra fodermedel är fullt möjligt i mjölk-, nötkötts-, lamm- och grisproduktion. Det är dock lättare att ersätta i nötkötts- och lammproduktion än i mjölk- och grisproduktion eftersom både mjölkkor och grisar ställer höga krav på proteinkvalitet och aminosyresammansättning. Soja är ett bra proteinfoder med en bra sammansättning av aminosyror och därför passar det bättre än andra proteinfoder till dessa djurslag. I grisproduktion är det lättast att ersätta sojan i foder till slaktgrisar, men även till suggor och smågrisar går det om fiskmjöl får användas som foderråvara till smågrisdoder. I dagsläget är genomsnittsinblandningen av soja i färdigfoder till gris i genomsnitt 5 %.

Palmkärnexpeller används enbart i foder till nötkreatur och går utmärkt att ersätta med andra foderråvaror. Palmolja används som bindemedel i pellets och det är för dyrt för foderföretagen att byta ut detta enbart för några enstaka fodermedel. De skulle i så fall behöva byta ut palmoljan mot en annan olja i samtliga fodermedel vilket skulle fördyra produktionen mycket. Totalinnehållet i ett helt färdigblandat fodermedel är ca 1 %. Därför är det troligtvis inte möjligt att ställa ett krav på uteslutande av alla palmkärneprodukter i ett certifieringssystem då det inte skulle finnas tillgång till godkända foderblandningar på marknaden.

Ett förbud mot soja och palmkärnexpeller i foder skulle innebära klara miljöfördelar. Råvarorna har större miljöpåverkan än andra råvaror som skulle kunna användas. För många producenter skulle förbudet inte heller innebära några ekonomiska förluster då fodermedel utan soja kan vara billigare än fodermedel med soja. Det finns inte heller något som tyder på att produktionen skulle bli sämre om soja eller palmkärneprodukter utesluts, forskningsresultat visar istället på bättre totalekonomi i produktionen.

5. Sojainblandningen i foderstaten för alla djur får vara högst 5 % som ett besättningsmedelvärde. (Gäller grisproduktion)

Verifieringskrav

- a) Dokumentation som styrker detta ska kunna uppvisas.

5 % är ett medelvärde för inblandning av soja i många foderblandningar för gris. Men det skiljer sig åt mellan olika typer av foder, i suggfoder är ofta inblandningen högre medan den i smågrisdoder är lägre. I slaktgrisdoder ingår det knappt någon soja alls. Ingredienserna står alltid på fodersäckarna vilket gör det lätt att kontrollera om fodermedlet innehåller soja, dock står det aldrig i vilken mängd det är vilket gör det svårare att kontrollera att den inte överstiger 5 %. I en integrerad besättning är det inte ett problem att klara detta kriterium eftersom 5 % är ett medelvärde för inblandning i foderblandningar men det kan kräva lite mer arbete i en smågrisbesättning eftersom suggorna då konsumerar en stor del av fodret och deras foder innehåller större mängder soja. Men sojan går att ersätta helt med europeiska fodermedel, därför ska detta även gå att klara av i en smågrisuppfostring.

Ur miljösynpunkt vore ett totalförbud mot soja bättre än en högsta tillåten mängd. Det ska gå att klara av i de flesta besättningar och är ett lätt kriterium att kontrollera att det uppfylls.

6. All soja som används i foder till djur som ingår i certifieringen ska vara certifierad enligt ett internationellt accepterat system, t.ex. RTRS; IFOAM eller ProTerra

Verifieringskrav

Företaget ska:

- a) uppvisa innehållsdeklarationer och leveranssedlar för inköpt foder.
- b) vid köp från granne eller motsvarande, redovisa mängd, typ, leveransdatum och säljare av foder.
- c) redovisa innehållet i foderstaterna.

Detta är inget problem tills år 2015 då all soja som köps in av foderföretag ska vara certifierad enligt en överenskommelse.

7. Alla palmkärneprodukter som används i foder till djur som ingår i certifieringen ska komma från odlingar som är certifierade enligt RSPO.

Verifieringskrav

Företaget ska:

- a) uppvisa innehållsdeklarationer och leveranssedlar för inköpt foder.
- b) vid köp från granne eller motsvarande, redovisa mängd, typ, leveransdatum och säljare av foder.
- c) redovisa innehållet i foderstaterna.

Det som driver utvecklingen mot mer certifierad palmolja är efterfrågan på certifierad olja och inte expeller. Expeller utgör en mycket liten andel av det ekonomiska värdet för produkterna som kommer från odlingen och därför är inte biprodukten speciellt intressant för odlarna. Men ökar efterfrågan på certifierad olja finns det också en större tillgång på expeller från certifierade odlingar. Detta kriterium ställer krav på att palmkärnexpeller från certifierade odlingar isärhålls från expeller från andra odlingar.

8. Vid inköp av fodermedel till djur som ingår i certifieringen ska hänsyn tas till fodrets klimatpåverkan

Verifieringskrav

Företaget ska:

- a) vid inköp av foderblandningar välja foder som har klimatberäknats och som har verifierat låga utsläpp av klimatgaser (Lantmännen har klimatberäknade fodermedel).

- b) uppvisa dokumentation som visar att valda fodermedel har låga utsläpp.

Undantag från krav på inköp av foder som har klimatberäknats medges vid inköp av fodermedel från närliggande gård.

Klimatberäkning görs i dagsläget enbart av Lantmännen vilket begränsar antalet möjliga foderföretag eller odlare att köpa från. Krav kan ställas på att foderblandningar ska vara klimatberäknade, men detta är enbart en god idé om antalet certifierade producenter är så pass många att det kan motivera andra foderföretag att börja klimatberäkna sina foderblandningar. Vet producenten en blandnings klimatpåverkan och kan jämföra olika blandningar med varandra ökar medvetenheten om olika fodermedels klimatpåverkan och detta kan göra att valet faller på en blandning med lägre klimatpåverkan än andra. Ett alternativ skulle även kunna vara att ställa krav på högsta tillåtna utsläpp per kg fodermedel, risken är annars att detta kriterium inte får någon verkan.

9. Producenten ska dokumentera användningen av restprodukter som fodermedel och visa en genomgång av möjligheterna att öka andelen restprodukter i foderstaten.

Verifieringskrav

Företaget ska:

- a) kunna uppvisa dokumentation av foderstat som visar andelen restprodukter.
- b) kunna uppvisa dokumentation som visar möjligheterna att öka andelen restprodukter i foderstaten.
- c) dokumentation som visar på hur man gjort en bedömning av restprodukten utifrån djurens näringsbehov och att man gjort en riskbedömning kring hur smittor kan spridas via restprodukten.

Detta är ett fullt möjligt krav att ställa men eftersom det ofta är ekonomiskt att använda sig av restprodukter är detta något som görs redan idag i stor skala. Idag råder det till och med brist på restprodukter som har ett bra fodervärde. Många kommuner och företag kan skicka restprodukter till biogasproduktion istället för att sälja det eller ge bort det som djurfoder. Ur miljösynpunkt är det dock bättre att använda det som djurfoder. Men är det inte ekonomiskt att använda sig av eller om produkten har ett dåligt fodervärde är det inte heller något som går att tvinga någon till. Slutsatsen är att det troligen är ett överflödigt kriterium eftersom det ändå sker i så pass stor omfattning som det är möjligt idag.

10. Minst 60 % av foderstaten till mjölkkor som ingår i certifieringen ska utgöras av grovfoder

Verifieringskrav

Företaget ska:

- a) redovisa innehållet i foderstaterna

I konventionell mjölkproduktion äter en högmjolkare 45 % grovfoder i genomsnitt. 60 % grovfoder för en mjölkko på årsbasis skulle kunna vara en rimlig mängd men då måste även andra grovfodermedel än vallfoder tillåtas, som t.ex. majsensilage. Men eftersom det främst är vallfoderodling som har positiva effekter på miljön så är det mängden vallfoder och bete som bör regleras. Då är 60 % en rätt hög andel. I ekologisk produktion finns krav på högst 40 % kraftfoder till mjölkproducerande djur men då är alltså allt grovfoder tillåtet att utfodra i resterande 60 % av foderstaten. 60 % grovfoder verkar alltså vara ett rimligt krav för mjölkkor. Regleras istället mängden vallfoder bör gränsen sänkas.

11. Under stallperioden ska minst 70 % av foderstaten för tackor och baggar och minst 50 % för lamm efter avvänjning utgöras av grovfoder av god kvalitet.

Under betesperioden ska minst 90 % av foderstaten för samtliga djurkategorier utgöras av grovfoder som ett besättningsmedelvärde.

**Grovfoderandelen för högdräktiga eller digivande tackor ska vara minst 60 %.
Under en 3-månaders period tidigt i laktationen tillåts grovfoderandelen vara 50 %.**

I höstlammsproduktion kan detta säkert vara rimligt då djuren äter en stor andel grovfoder. Men i vårlammsproduktion ges högre givor kraftfoder än i höstlammsproduktion och dessa krav är då troligtvis svåra att klara av. Det är svårt att hålla reda på grovfoderandelen eftersom djuren har fri tillgång till grovfoder. Lammen har dessutom fri tillgång till kraftfoder i lammkammare. Detta kan alltså bli svårt att reglera exakt med angivna procentsatser i ett kriterium.

Ett krav på en stor andel grovfoder är positivt ur miljösynpunkt då vallfoderodling har gynnsamma effekter på markbördighet, markens kväveförråd och skörd i efterföljande grödor. Betesmarker har en rik biologisk mångfald och genom att hålla markerna fortsatt öppna kan vi bibehålla den artrikedom som finns.

12. Näringsinnehållet i skördat grovfoder ska analyseras med avseende på protein och omsättbar energi och en uppföljning av utfodringen ska göras varje år

Verifieringskrav

Företaget ska:

- a) uppvisa analys (från ett ackrediterat företag) på skördat grovfoder, minst en analys per skörd.
- b) uppvisa dokumentation av uppföljning av utfodringen. I uppföljningen ska foderåtgången jämföras i relation till den planerade åtgången i foderstaten. I uppföljningen ingår att visa upp en beräkning av andelen foder i foderstaten som producerats på den egna gården eller i samverkan med närliggande växtodlingsgårdar.
- c) åtgärda eventuellt foderspill och överutfodring.

Detta är något som görs oftare av mjölkproducenter än nötkötts- och lammproducenter. Grovfodret är det viktigaste fodermedlet att analysera då näringsinnehållet kan variera mer mellan olika partier än vad det gör för t.ex. spannmål. Många producenter skulle dock inte använda analysresultaten till

något då de ändå inte beräknar foderstater. Många vet heller inte hur de ska tyda resultaten. Ett krav på foderplanering skulle kunna finnas, att behov och tillgång på foder med olika kvaliteter beräknas för året. Ett krav på beräkning av foderstater däremot för alla produktionsgrenar skulle inte kunna finnas då detta inte är något som behöver göras i t.ex. dikobesättningar. Åtgärdande av foderspill kan vara svårt att kontrollera då foderspill kan bero på många olika saker, t.ex. undermålig kvalitet på fodret. Foderspill kan då vara oundvikligt då djuren inte bör eller vill äta det.

13. Näringsinnehållet i egenodlade fodermedel ska analyseras och en uppföljning av utfodringen ska göras årligen.

Verifieringskrav

Företaget ska:

- a) uppvisa analys (från ett ackrediterat företag) på egenodlade fodermedel, minst en analys per skörd.
- b) uppvisa dokumentation av uppföljning av utfodringen. I uppföljningen ska foderåtgången jämföras i relation till den planerade åtgången i foderstaten. I uppföljningen ingår att visa upp en beräkning av andelen foder i foderstaten som producerats på den egna gården eller i samverkan med närliggande växtodlingsgårdar.
- c) åtgärda eventuellt foderspill och överutfodring.

De flesta seriösa grisproducenter gör detta och då analyserar de framförallt råprotein och ts. Kravet är rimligt men kanske inte nödvändigt eftersom det redan görs av de större seriösa producenter. Mjolk-, nötkötts- och lammproducenter analyserar fodermedel i mindre grad, men där är framförallt grovfoderanalys intressant.

14. Kvantifiering av kvävebalans över djuren (kväve i levererade djur/kväve i foder) ska upprättas och följas upp årligen. (Gäller grisproduktion)

Verifieringskrav

Företaget ska:

- a) kunna uppvisa beräkningar.

Genom att beräkna hur mycket kväve som fodret innehåller och hur mycket kväve som de levererade djuren innehåller går det att ta reda på hur effektivt kvävet används. Det finns schablonvärden över innehåll av kväve per viktenhet gris. I Greppa näringen ingår detta i en modul och man kan således få kostnadsfri hjälp med att beräkna detta.

Det är viktigt att ingen överutfodring av kväve görs, eftersom det dels tyder på överutfodring och gödseln får dessutom ett ökat innehåll av kväve som bidrar till avgång av ammoniak vilket bidrar till försurning och övergödning när det senare faller ner via regn till vattendrag och sjöar. Genom att bli medveten om effektiviteten i den egna produktionen och kunna jämföra det med nyckeltal kan man bli motiverad till att vidta åtgärder för att förbättra resultatet.